

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошцака
(наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Міщенко Ілона Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
морського та митного права Національного
університету «Одеська юридична академія»*

ДІЯ ПРАВА ЄС У ЧАСІ: РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ТА ПРЕЦЕДЕНТНА ПРАКТИКА

Право Європейського Союзу (ЄС) є багаторівневою правовою системою, яка, завдяки своєму специфічному правовому статусу та механізмам імплементації, має безпосередній вплив на національні правові системи країн-членів. Однією з важливих характеристик права, в тому числі ЄС, є його дія в часі, яка визначає, коли та як норми права набувають чинності, а також умови їхнього застосування та припинення. Питання дії права ЄС у часі охоплює декілька аспектів: момент набрання чинності, принципи зворотної сили, забезпечення правової визначеності та вплив нових норм на попередні. Ми зупинимося більш детально саме на зворотній силі актів права ЄС.

Одним з основоположних принципів права ЄС є принцип правової визначеності. Він вимагає, щоб норми права були чіткими, точними та передбачуваними для громадян та бізнесу у своїй дії, особливо якщо вони можуть мати негативні наслідки для осіб і підприємств, щоб особи могли однозначно визначити свої права та обов'язки та могли вжити відповідних заходів.

Живучи та діючи в певний момент часу, особа знає або принаймні повинна знати про певний набір правових норм, які можуть застосовуватися до неї та

її поведінки. Вона усвідомлює наслідки своєї поведінки відповідно до права, яке є чинним в даний момент часу. В цей момент ніхто не знає та не може знати, як ці норми зміняться у майбутньому. Відповідно поведінка особи обумовлюється саме рамками чинного на поточний момент законодавства.

Саме тому принцип правової визначеності 1) виключає застосування нової правової норми в зворотній силі, тобто до ситуації, що склалася до набрання нею чинності, 2) вимагає, щоб будь-яка фактична ситуація, як правило, за відсутності прямої вказівки про протилежне, розглядалася у світлі правових норм, що діяли на момент, коли ця ситуація набула чинності [1].

Варто зазначити, що Суд ЄС (Court of Justice of the European Union) відіграє ключову роль у встановленні підходів до дії права ЄС у часі, адже багато аспектів цього питання не повністю регулюються первинним правом ЄС, і Суду доводиться розвивати правові принципи через свою практику. Суд ЄС неодноразово підтверджував принцип правової визначеності, стверджуючи, що норми права ЄС не повинні застосовуватися зворотно, якщо це не передбачено актом чи не є необхідним для захисту прав сторін.

Одним із таких рішень у цьому контексті є справа C-181/20 *Vysočina Wind* (2022). В ній зазначено, що згідно з усталеною прецедентною практикою, у той час як принцип правової визначеності не допускає застосування нової правової норми зворотною силою, а саме до ситуації, яка склалася до набрання нею чинності, цей самий принцип вимагає, щоб будь-яка фактична ситуація,

як правило, відсутність будь-якого явного протилежного положення розглядається у світлі правових норм, що існували на момент виникнення ситуації [1].

Також важливим є рішення у справі Kühne & Heitz (2004), де Суд зобов'язав національні органи переглядати адміністративні рішення, що набули законної сили, якщо це необхідно для забезпечення ефективності норм права ЄС [2].

Цікавим є нещодавнє рішення Суду ЄС C-412/22 *Autoridade Tributária e Aduaneira* (2024), в якому з'ясовувалась зворотна дія регламенту, що скасовував антидемпінгові мита на певні товари китайського походження. Заявники стверджували, що оскільки такі мита були скасовані, їх ретроспективне застосування в результаті митного пост-аудиту до імпорتنих операцій, які мали місце до такого скасування, неможливе. Наразі Суд ЄС підтвердив тезу, що кожна ситуація має бути оцінена у світлі права, яке діяло на момент її виникнення. Таким чином, відповідно до цього рішення Суду ЄС регламент ЄС не має зворотної сили, а заходи, які він скасовує можуть застосовуватися ретроспективно [3].

Незважаючи на загальне правило про незастосування зворотної сили, Суд ЄС визнає певні винятки. Дійсно, зворотна сила норм права ЄС є доволі обмеженою і застосовується лише у виняткових випадках, наприклад, коли це необхідно для забезпечення правової певності чи захисту прав осіб. Так, ретроспективне застосування права ЄС є можливим, коли про це чітко зазначено в самому акті [4] або якщо цього вимагає мета суспільних інтересів і якщо законні очікування зацікавлених

осіб належним чином забезпечуються [5].

Дія права ЄС у часі є багатограним питанням, що охоплює не лише питання набрання чинності правових норм, але й принципи зворотної сили та правової визначеності. Регламентация дії права ЄС у часі базується на положеннях Договору про функціонування ЄС, а прецедентна практика Суду ЄС забезпечує розвиток правових принципів, які уточнюють та доповнюють ці положення. Принцип правової визначеності виступає як основоположна цінність у регулюванні дії норм права ЄС, забезпечуючи стабільність і передбачуваність правових відносин у межах Союзу.

Джерела:

1. Judgment of the Court (Grand Chamber) of 25 January 2022 in Case C-181/20, VYSOČINA WIND a.s. v Česká republika – Ministerstvo životního prostředí. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62020CJ0181>
2. Judgment of the Court of 13 January 2004 in Case C-453/00 Kühne & Heitz NV v Produktschap voor Pluimvee en Eieren. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2004%3A17>
3. Judgment of the Court (Ninth Chamber) of 4 October 2024 in Case C-412/22, Autoridade Tributária e Aduaneira v NT. URL: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=290681&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3733800>
4. Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 16 December 2010 in Case C-266/09, Stichting Natuur en

Milieu and Others. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=ecli%3AECLI%3AEU%3AC%3A2010%3A779>

5. Opinion of Advocate General Kokott delivered on 15 July 2021 in Case C-181/20. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62020CC0181>

Ключові слова: зворотна сила закону, право ЄС, Суд ЄС, правова визначеність, принципи права ЄС, прецедент, практика Суд.

Славко Анна Сергіївна

доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства Сумського державного університету

РАДА ЄВРОПИ І ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ: У ПОШУКАХ СТАНДАРТІВ

Імплементация елементів перехідного правосуддя до вітчизняної правової системи наразі стала одним із важливих напрямків реформ, адже потребує внесення як законодавчих змін, так і певного «перевороту» в інформаційній політиці держави. Наразі прогрес України у зазначеній царині можна оцінити як помірний і навіть незначний, хоча проблема видається нагальною. Грунтом для розробки національних інструментів перехідного правосуддя, на наш погляд, може слугувати не тільки досвід інших держав, а і загальні рамки і

ГОНЧАРУК Д.Р.

Права людини та застосування штучного інтелекту у військових цілях 249

ФАСІЙ А.В.

Міжнародні стандарти охорони та захисту права на психічне здоров'я в умовах збройних конфліктів 255

ЧЕРНЯВСЬКИЙ М.В.

Роль миротворчих операцій ООН у забезпеченні безпеки та захисті прав людини під час збройних конфліктів 263

РЕДЧЕНКО Я.О.

Проблематика використання цифрових валют в міжнародних інвестиційних арбітражах 268

ДЖЕВАГА-ТРЕТЬЯКОВА С.Ю.

Правове регулювання протидії відмиванню грошей: європейський контекст 276

Секція № 4**Регіональні механізми захисту прав людини****СУРІЛОВА О.О.**

Простір свободи, безпеки, правосуддя ЄС: двадцятип'ятирічний досвід та нові виклики 284

КАЛАШЛІНСЬКА М.В.

Досвід Любліна у захисті прав людини під час кризи біженців: поведінкові чинники 290

БІРЮКОВ Р.М.

Європол як структура обміну даними в рамках міжнародного поліцейського співробітництва в Європі 296

МІЩЕНКО І.В.

Дія права ЄС у часі: регламентація та прецедентна практика 301

СЛАВКО А.С.

Рада Європи і перехідне правосуддя: у пошуках стандартів 305

АКІМЕНКО Ю.Ю.

Розвиток економічних та соціальних прав людини у контексті функціонування внутрішнього ринку ЄС 313

БЄЛОГУБОВА О.О.

Обмежувальні заходи у зовнішній політиці ЄС у відповідь на серйозні порушення прав людини 318

ДРОНОВ В.Ю.

Право на повагу до приватного та сімейного життя в африканській системі захисту прав людини 322

ВОЙТОВУСН Р.Р.

Ways to improve mechanisms for realization of state policy in the field of informational rights protection 326